

Земя завинаги

„Св.Св.Кирил и Методий”, 77,
вх. А, ап.27
Стара Загора 6000

Мобилен: : 0879898376
E-mail: office@earthforever.org

До: г-жа Мая Манолова
Омбудсман
България
Сс: г-жа Н. Бояджиева
Н-к Отдел ППАОУ

СТАНОВИЩЕ

Относно: Социално поносимата цена на услугата свързана с доставяне на питейна вода, отвеждане и пречистване на отпадъчните води

Уважаема г-жо Манолова,

От името на НСО „Земя завинаги“ Ви благодарим за отговора на нашия сигнал и за изказаната положителна оценка за важноста на нашата работа. Такива оценки са важни за нас тъй като ние вече 20 години работим за опазването на водите и подобряване на водоснабдяването и санитарните услуги в България.

В изпълнение на настоящия ни проект - „Оценка на равноправния достъп до вода и санитария в България“, в сътрудничество с Министерството на здравеопазването и с финансовата подкрепа на УНЕСКО Женева, Протокол за вода и здраве, специално се занимаваме с проблема за финансовата достъпност на услугата водоснабдяване и отвеждане и пречистване на отпадъчни води. До края на проекта ще имаме ясна оценка за достъпността на услугата, вкл. финансовата достъпност, както за населението като цяло, така и за специфични уязвими и маргинализирани групи, а и за несъответствия по географски признак.

Принципът, върху който се базира изследването и анализа, който правим е в пълна хармония с разбирането, че достъпът до чиста питейна вода и безопасна санитария е фундаментално човешко право.

Както е известно на 28.07.2010, Общото събрание на ООН при резолюция 64/292, с която изрично призна човешкото право на вода и санитария и подчерта, че чистата вода и санитарни услуги са решаващи за реализирането на всички човешки права. Резолюцията призова държавите-членки на ООН да осигурят безопасна, чиста, физически и финансово достъпна питейна вода и санитария за всички.¹ През ноември 2002, Комисията на ООН по икономически, социални и културни права при генерален коментар No. 15 за правото на вода: „Правото на вода дава право на всеки до достатъчно количество безопасна, приемлива, физически и финансово достъпна вода за лични и домашни нужди“. Универсалният достъп до санитария е „не само фундаментален за човешкото достойнство и интимно усамотение, но е и един от основните механизми за опазване на качеството“ на водните ресурси.² През април 2011, Съветът за човешки права на ООН при Резолюция 16/2 за достъпа до безопасна питейна вода и санитария: право на живот и човешко достойнство.

На 14.10.2014, Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК), във връзка със „Съобщение на Комисията относно първата успешна Европейска гражданска инициатива „Водата и санитарията са човешко право! Водата е обществено благо, а не стока!“ излезе със становище,³ че утвърждава значението на човешкото право на вода и санитария като обществено благо с фундаментално значение и отново заяви, че „водата не е просто търговски продукт“. Огромната подкрепа на европейските граждани, както и признаването от страна на Комисията на особеното значение на услугите за предоставяне на питейна вода и санитария за „удовлетворяване на основните нужди на населението“,

¹ Resolution A/RES/64/292. United Nations General Assembly, July 2010

² General Comment No. 15. The right to water. UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights, November 2002

³ <http://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/water-and-sanitation-are-human-right>

доведоха до изключване на този вид услуги от Директивата за концесиите - 2004/18/ЕО. ЕИСК призова Европейската комисия да предложи законодателство, чрез което достъпът до водоснабдяване и санитария да се утвърди като човешко право по смисъла на разбирането на дефиницията на ООН.

Офисът на Върховния комисар на ООН по човешки права подробно дефинира значението на достъпа до вода и санитария като основно човешко право⁴:

- Правото до вода дава право на всеки на достъп до достатъчно количество безопасна, приемлива, физически и финансово достъпна питейна вода за лични и домашни нужди.
- Правото на санитария дава право на всеки да има физически и финансово достъпна, безопасна, сигурна и социално и културно приемлива санитария, във всички сфери на живота, която да предоставя интимно усамотение и да гарантира човешкото достойнство.
- Свързаните с питейната вода услуги трябва да са финансово достъпни за всички. На никой индивид или група от хора не трябва да се отказва достъп до безопасна питейна вода по причина, че не могат да си позволят да плащат.

Директните и индиректни разходи свързани с осигуряването на достъп до услугите питейна вода и санитария, включително изграждане, почистване, изпразване и поддръжка на съоръженията, както и за пречистване и депониране на фекалния материал, не трябва да влияе върху възможностите на хората да придобиват други основни стоки и услуги, включително правото на храна, дом, здраве, образование и др. гарантирани от други човешки права. Невъзможността за заплащането на услугата не трябва да става бариера за достъп - особено за бедните хора.

Принципът за недискриминация, дефиниран от Международния пакт за икономически, социални и културни права, в член 2, параграф 2, е основен при прилагане на всяко човешко право. Дискриминацията по отношение реализиране на човешкото право до питейна вода и санитария може да се корени в дискриминационно законодателство, политики или мерки; политики на изключване; дискриминационни политики за управление на водите; липса на сигурност на усядане; липса на защита от дискриминация от частни физически и юридически лица; принадлежност към уязвими или маргинализирани групи; и др.

Основополагащи при определяне на социално поносимата цена на услугата за достъп до вода и санитария са няколко обстоятелства:

- Изчисляване на приемливо за конкретните нужди и разбирания на населението минимално, но достатъчно количество питейна вода, което е необходимо да се доставя регулярно за задоволяване на личните и домашни нужди на хората - за пиене, приготвяне на храната, измиване на съдовете, ползване на тоалетна, пране на облеклото, поддържане на лична хигиена и хигиенизиране на дома. Според Световната здравна организация между 50 и 100 л на човек е минималното количество необходимо да покрие най-основните нужди и да предотврати възникването на значителни здравни проблеми. Разбира се, 50 л на човек на ден е крайно недостатъчно при ползване на стандартна тоалетна промивана с вода. Определянето на това минималното, но достатъчно количество вода несъмнено трябва да стане в условията на широк обществен дебат обхващащ всички заинтересовани страни, като внимателно се следи да не остане никой изолиран, чието мнение да не бъде взето предвид – това особено се отнася за уязвимите и маргинализирани групи от обществото. При калкулиране на минималното, но достатъчно количество вода, непременно трябва да се вземат предвид и характеристиките на основните уреди, налични на пазара и широко инсталирани вече в масовите домакинства – обем на казанчето на тоалетната, консумация на вода от наличните типове душеве за баня и кранове, консумация на вода от най-разпространените марки перални, съдомиялни и др., наличие/отсъствие на приспособления за икономия на вода на социално приемливи цени и др. През 2007, Португалия определи минимално достатъчното количество питейна вода като окуражи общините да въведат социални тарифи за консуматорите от 0 до 5 куб.м и от 5 до 15 куб.м месечно въпреки, че средно цената на водата и санитарията за 10 куб.м месечно беше само 0,56% от средния доход на домакинствата; а най-скъпата услуга не надхвърляше 1,8% от средния доход на домакинствата. В Китай по проект на Световната банка, е прието минималното достатъчно количество вода да е до 25 куб.м на домакинство на месец; като потребление от 25 до 30 куб.м на домакинство се заплащат по 50% по-висока тарифа, а над 35 куб.м се заплаща двойно повече от основната тарифа.⁵

⁴ <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>

В Йордания, минималното необходимо количество е определено на 10 куб.м на домакинство на месец като до тази консумация тарифата е само 26% от реалната цена на услугата.⁶

Тревожно е, че нагласата в България е да се въведе първият праг на потребление на 2 (2,5; 2,8 според различни източници на информация) куб. м на месец (неизвестно дали става дума за лице или за домакинство). От една страна, масово разпространените в магазинната мрежа и инсталирани тоалетни казанчета и душеве водят до консумация не по-ниска от 100 л на човек на ден, т.е. поне 3 куб. м на човек на месец. От друга страна, няма не само дебат по този въпрос – липсва всякаква надеждна информация за плановете на правителството за въвеждане на практика на минимален праг на потребление на питейна вода.

В същото време, системата на водоподаване е планирана да доставя по 140-160 л/човек на ден. Намаленото потребление ще създаде сериозни проблеми за функциониране на пречиствателните станции за отпадъчни води, които и без това са масово свръх оразмерени – ще намали ефективността им, което в ЕС върви със значителни финансови санкции. В края на 2016, Италия беше предупредена на заседание на Европейския съд, че ще бъде санкционирана с €62,699,421.40 и допълнително с €346,922.40 за всеки ден несъответствие за непълно отвеждане и пречистване на отпадъчните води според изискванията на Директивата за отпадъчните води 91/271/ЕЕС. Италия обжалва в момента, но без кой знае каква надежда тъй като в подобно състояние, сурови глоби по тази Директива са плащали също Белгия, Гърция, Люксембург и Португалия. България получи предупредително писмо през юли тази година, с което стартира наказателната процедура. По наша преценка, глобата която ще ни бъде наложена, ще е доста по-висока от тази на Италия и ще е за поне 15-20 години. В последния доклад по околната среда на България от 2017, се подчертава:

„...При общ генериран товар, съответстващ на 8,2 милиона „еквивалент жители (ЕЖ)“, крайният срок за пълно привеждане в съответствие с Директивата за пречистването на градските отпадъчни води в България беше края на 2014 г. По отношение на големите агломерации с над 10 000 ЕЖ (108) със задължение за съответствие след края на 2010 г., през 2012 г. едва 0,7 % от събраните отпадъчни води са били обект на по-строго пречистване съгласно член 5 от Директивата за пречистването на градските отпадъчни води. България като цяло показва много ниска степен на съответствие с Директивата за пречистването на градските отпадъчни води (това се отнася и за степента на съответствие от 11,6 % и 11,2 % — съответно за канализация (член 3) и вторично пречистване (член 4) . Прогнозираните потребности от инвестиции (докладвани съгласно член 17 от Директивата за пречистването на градските отпадъчни води) за достигането на пълно съответствие с директивата в България са в размер на 2 969 милиона евро ...“⁷

Добре известно е дори извън водния сектор, че състоянието на пречистване на отпадъчните води в по-малките населени места е далеч по-трагично, отколкото в големите градски селища.

И при това положение, правителството упорито отказва да се насочи към алтернативни системи за отвеждане и пречистване на отпадъчните води, които се прилагат широко в много страни на ЕС. Дори преводът на Директивата е неправилен, както се вижда и тук в откъса от отчета на страната за 2017 – упорито се игнорира наличието на огромен брой санитарни технологии и всичко се превежда като „канализация“, а канализацията е само една от санитарните технологии, които се използват по света и в ЕС, но пък най-скъпата като изграждане и поддръжка. Разбира се, че се дължи на лоби, което е изграждало и планира да продължи да изгражда прескъпи централизирани канализации и конвенционални пречиствателни станции дори в населени места с по двама потребители.

- От друга страна, заплащането на това минимално, но достатъчно количество питейна вода, което е необходимо за задоволяване на личните и домашни нужди на хората по предложение на UNDP (Програмата на ООН за развитие) не трябва да надхвърля 3% от дохода на съответното домакинство.⁸ Тревожно е, че нагласата в България е да се въведе социално поносима цена на базата на статистика за средния доход на домакинствата. Същевременно, ВиК дружествата често обслужват значителни територии с крайно разнородно по доход население. Например ВиК Стара Загора обслужва Област Стара Загора и община Тополовград, където са разположени четири огромни за българските мащаби и богати предприятия от енергийния комплекс „Марица-Изток“ и множество бедни селски общности на пенсионери и безработни граждани от малцинствата. От 2016 г. ВиК Стара Загора въведе „единна цена“ на водата, т.е. без никакво обсъждане, без аргументация и дори без никаква предварителна информация, въведе за всички абонати най-скъпата си до момента тарифа – за Стара Загора, за която прехвърля вода отвъд Сърнена гора и използва голямо количество скъпа електроенергия; водоснабдителната система на Стара Загора беше обновявана по редица проекти; въведено е

⁵ <http://siteresources.worldbank.org/INTEAPREGTOPENVIRONMENT/Resources/PolicyNoteWaterpricingandaffordabilityFINALEN.pdf>

⁶ <http://ressources.ciheam.org/om/pdf/a98/00801473.pdf>

⁷ http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/report_bg_bg.pdf, сmp. 34

⁸ <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet35en.pdf>

постоянно водоподаване с прилично налягане и високо качество на водата. В същото време, села с гравитачно водоподаване, нищожно налягане и непредсказуемо качество на водата плащат по същата тарифа. Така ВиК Стара Загора и МРРБ приложиха на практика „обратна солидарност“ – бедните (селата) плащат масрафа на богатите (големия град).

В България водният сектор има огромен потенциал да намали цената на услугата и да приближи разходите си до социално поносимата за абонатите си тарифа като:

- Инвестира в модерни алтернативни съвременни технологии за пречистване на питейните и отпадъчните води с ниски инвестиции за изграждане и поддръжка и висока ефективност при постигане на индикаторите за качество;
- Намали обема на съществуващите преоразмерени пречиствателни станции за отпадъчни води;
- Намали загубите на вода – както от течове, така и от кражби на вода;
- Подобри ефективността на помпите и намали консумацията на енергия, вкл. чрез използване на електроенергия собствено производство от алтернативни енергийни източници;
- Подобри ефективността на поддръжката, което несъмнено ще намали случаите на аварии и ще увеличи надеждността на доставката на услугата;
- Подобри мониторинга върху съоръженията за максимално бързо идентифициране на течове от аварии;
- Намали ДДС върху услугата;
- Инвестира в ограмотяване на абонатите си чрез провеждане на информационни кампании сред младежта и гражданите, за да ги превърне в осъзнати консуматори; и др.

Въвеждането на социално приемливи цени е широко разпространено по света, както в развитите икономически, така и в развиващите се, страни. Различните държави използват различни механизми за социална солидарност при гарантиране на принципа, че всеки има човешкото право да получи достъп до минималното необходимо количество безопасна питейна вода и санитария, за да осигури здравето и живота си.

Поради постоянно повишаващите се изисквания към пречистването на отпадъчните води в ЕС, тарифите на услугата за доставка на вода, отвеждане и пречистване на отпадъчните води постоянно расте. Редица европейски страни са въвели множество разнообразни мерки за постигане на социално поносима цена на услугата – Австрия, Чехия, Дания, Финландия, Франция, Германия, Гърция, Унгария, Исландия, Ирландия, Норвегия, Полша, Португалия, Словакия, Испания, Швеция, Швейцария, Великобритания, Турция.

С уважение:

Стара Загора
20.12.2017

Диана Искрева
Изпълнителен директор
Земя завинаги